ter algemeene kennisgeving. Hoe nu die Inspecteurs zich hier vergaloppeerd kunnen hebben; waardoor die het verwijt verdienen, dat ze hun plaats niet kennen; door den Minister moeten worden terechtgezet, dat alles is mij niet duidelijk geworden. Ik dacht, dat de Inspecteurs veeleer een verwijt verdiend zouden hebben, wanneer ze den duidelijken achteruitgang van ons onderwijs hadden verzwegen.

Neen, ik kan het tot mijn spijt niet met de N. P. G. C. eens zijn. Men moet in onze kringen niet bang worden, om de ware toestanden bij ons onderwijs te zien belicht. Rechts is altijd de zijde geweest, waar men voor het gezonde volksonderwijs heeft geijverd en waar men altijd ons volk heeft doen meeleven met het onderwijs aan de kinderen. Moet dat zoo niet blijven, of moet de voorlichting ophouden en daardoor ook het meeleven afgesneden worden?

Gr. G. MEIMA.

HET BOEK VAN DE WEEK

Een verklaring van de Kerkenordening.

Korte verklaring van de Kerkenordening, door Ds Joh. Jansen. Tweede vermeerderde en herziene druk. — J. H. Kok, Kampen.

In zijn Voorbericht voor dezen tweeden druk schrijft Ds Joh. Jansen: „De verdere studie van ons Gereformeerd kerkrecht sinds de vorige uitgave vorderde, dat ze bij de voornaamste artikelen eenige verandering en uitbreiding onderging. Ook moest het nieuwe artikel 84 toegelicht worden. Overigens is de indeeling en wijze van behandeling dezelfde gebleven". Daaruit kunnen we weten, dat deze tweede druk niet onbelangrijk van den eersten afwijkt: „bij de voornaamste artikelen eenige verandering en uitbreiding". Dit staat in verband met sommiger wijziging van kerkrechtelijke beschouwingen sedert plm. 1926, met welke ook Ds Joh. Jansen meegegaan is. Het blijkt b.v. uit wat hij schrijft op blz. 326. Daar zegt hij, dat Voetius op de vraag: „Of aan een synode of classe, d.i. aan een samenkomst van meerdere kerken, welke onderling met elkander in correspondentie (kerkverband) staan, de macht van excommunicatie toekomt?", antwoordt: Ja, in die en die gevallen. En hij schrijft dan, dat Voetius als grond daarvoor opgaf: „Want indien de sleutel der tucht aan één particuliere en plaatselijke kerk of haar kerkeraad gegeven is, waarom zou hij dan niet gegeven zijn aan een eenheid van kerken en kerkeraden, waarin de kerkeraad der plaatselijke geincorporeerd is".

Blijkbaar heeft Ds Jansen niet gemerkt, althans stelt hij hier niet in het licht, wat anders noodzakelijk ware geweest, dat Voetius hier eene logische fout maakt. Want elke kerkeraad heeft de sleutelmacht wel over zijne eigen kerk, niet over eene andere. En wanneer nu onderscheidene zulke kerkeraden samenkomen, hebben zij elk voor zich de sleutelmacht wel over eigen kerk, niet over eene of meer andere. Hier is het dus weer de fout, dat men redeneert alsof 10 of 20 of 100 × 0 ware = 1 of een hooger cijfer, inplaats van = 0.

Zou bovengenoemde redeneering van Voetius-Jansen kunnen opgaan, dan moest het zijn, dat de regeer-ouderlingen eener plaatselijke kerk tevens ambtsdragers waren van alle andere kerken van haar classicaal of synodaal ressort. Wat Rome van den paus zegt, n.l. dat hij ambtsdrager is van de geheele kerk, zou dan moeten gelden van alle regeer-ouderlingen onzer Gereformeerde Kerken: ergens ouderling is dan overal, in alle kerken, ouderling.

Deze beschouwing moet dus logisch voeren tot eene wijziging van de Gereformeerde beschouwing omtrent het ambt in de plaatselijke kerken. Of anders moet deze laatste leiden tot wijziging van zoodanige voorstelling van tuchtoefening over plaatselijke kerken door classis of synode.

Behalve eene dergelijke fout, wordt nog eene tweede soortgelijke logische fout gemaakt op blz. 352/353 inzake art. 85 (oude nummering 84) K.O., waar, naar Voetius, aldus geredeneerd wordt: „Het eene beginsel, dat er gelijkheid zal zijn tusschen de ambtsdragers in den kerkeraad, zoodat geen dienaar over een anderen dienaar heerschappij mag voeren, sluit het andere beginsel niet uit, dat de ambtsdragers gezamenlijk hun macht in den kerkeraad samenbrengen en van Christus' wege zich vrijwillig aan de bindende besluiten van den kerkeraad onderwerpen, behoudens recht van appèl. Evenzoo sluit het beginsel der gelijkheid tusschen de kerken onderling, zoodat de eene kerk niet over de andere kerk mag heerschen, niet uit het andere beginsel, dat de kerken vrijwillig haar gezag in classen en synoden samenbrengen en gezamenlijk bindende besluiten nemen over een bepaalde kerk, waaraan deze zich heeft te onderwerpen behoudens recht van appèl".

De bedoelde fout zit hier in de vergelijking van kerkeraadsleden onderling en classiskerken onderling. Want er wordt hierbij vergeten, dat elke ouderling ambtsbevoegdheid heeft over de geheele gemeente, welker ambtsdrager hij is, ook over zijne medeambtsdragers, predikanten en mede-ouderlingen; vgl. K. O., artt. 16, 23. Zie ook het Formulier ter bevestiging van ouderlingen. Maar geene enkele Kerkheeft ambtsbevoegdheid, zeggenschap, over eene andere Kerk; vgl. K.O. art. 85 (oud: 84).

We kunnen het merken, met onze kerkrechtelijke studiën zijn we wat van den goeden weg. We moeten van het historisme, het behandelen van wat onze vaderen in kerkelijk opzicht gedaan en geleerd hebben, als normatief, als regel voor ons kerkelijk handelen, terug naar de studie der Heilige Schrift ook ter zake van het kerkrecht. En voorts moeten we van de studie van afgeleide punten en redeneeringen, ook bij onze vaderen, terug tot de studie der grondbeginselen, om dan verder van die uit te redeneeren, en eventueel ook critiek te oefenen, voorzoover noodig evenzeer op het doen en leeren onzer vaderen.

Blijkbaar had Ds Jansen zijn boek al persklaar, voordat de dissertatie van Dr M. Bouwman uitkwam. Daarom heeft hij er nog een viertal bladzijden Addendum et emendendum aan toegevoegd, waarin hij correcties naar deze dissertatie aanbrengt, op een ander punt zijne meening handhaaft, of ook slechts refereert.

Al kan men aldus bezwaren hebben tegen voorstellingen en beschouwingen in dit werk, dat behoeft de erkenning niet terug te houden, dat het een handig en gemakkelijk boek is, waarin gemakkelijk iets, dat ons kerkelijk samenleven betreft, kan worden nagezien, en waaruit desbetreffend allerlei leering kan worden verkregen.

S. GREIJDANUS.

PERSSCHOUW

Over de jongste brochure van Prof. Hepp.

Verscheidene stemmen lieten zich reeds hooren. Ds J. D. Wielenga schrijft in „Franeker Kerkbode" (nadat hij heeft geciteerd Prof. Hepps bede om toch met hem te bouwen!):

> Men wrijft zijn oogen uit, als men zoo iets leest! Eerst worden mannen als Ds de Graaf van Amsterdam en Prof. Schilder (al worden hun namen niet genoemd) als brekers en vernielers voorgesteld, 90 bl. lang, en dan worden zij opgeroepen met Prof. Hepp mee te bouwen; dat wil dus zeggen, eerst het te erkennen, dat zij droevig gedwaald hebben, en dan zich plaatsen op het standpunt van Prof. Hepp, wien dan natuurlijk de leiding van den bouw is toevertrouwd. Alleen als ge bouwt als Prof. Hepp is het goed, en geen „afbraak".

Inderdaad, men wrijft zijn oogen uit. Over Ds de Graaf wordt, als hij handelt over een „uitlooper" van de genade, die in Christus is, ach en wee geroepen: deformatie. Als Dr Kuyper in de Encyclopaedie het heeft over de palingenesie, die organisch inwerkt op de menschheid (II, 131), of als hij Christus het generale subject der wetenschap noemt, hetwelk organisch in de denkende individuen leeft, dan wordt een poging mijnerzijds om, zonder Kuyper-verkettering of iets dergelijks, in een wetenschappelijken kring over die dingen (die al sedert het begin dezer eeuw aan de orde zijn gesteld in de kerken!), eens te gaan praten, dadelijk door Ds Hagen, en door Dr Steen en door den anoniemen Persschouwer van het „Calv. Wkbl." als „breken" gedoodverfd. En als Ds de Graaf dingen zegt, die heel wat minder verre strekking hebben dan Kuypers uitlatingen, dan wordt er van deformatie geroepen door iemand, die van twee wallen eten wil: een brochurereeks, èn een synodale commissie. In wat voor wereld leven we toch?

Ds Wielenga besluit:

> Ik heb steeds gemeend in mijn onnoozelheid, dat hetgeen b.v. Prof. Schilder schreef opbouw was; dat hij verschillende misvattingen o.a. van Dr Kuyper wat sterk accentueerde, was allerminst afbrekerij, maar ruimte maken voor verdere ontwikkeling.
>
> En voorts zegt Prof. Hepp terecht, dat hij zijn brochure alleen polemisch heeft laten zijn; de vingerwijzingen, in welke richting verdere ontwikkeling behoort te worden gezocht, zijn al heel weinig. Het spijt ons, dat Prof. Hepp in deze brochure niet veel anders deed dan afbreken, en nog eens weer afbreken; gebouwd heeft hij hier niet.

Ds W. W. Meynen (Dordrecht) schrijft in „Dordtsche Kerkbode":

> Daarom doet het pijn als Kuyper oppervlakkigheid wordt verweten, en gezegd, dat zijn „Gemeene Gratie uit een oogpunt van schriftbewijs een zijner minst geslaagde werken is" enz.

Wat die pijn betreft, ze is gemakkelijk te genezen, behalve dan natuurlijk als de pijndrager zichzèlf het leven moeilijk maakt, door te generaliseeren, zooals hier. Overigens vreezen wij, dat inzake Kuypers verbondsbeschouwing het pijn-stillende door Ds Meynen nog te weinig opgemerkt is, anders zou hij niet opgemerkt hebben:

> Wij hebben wel onze bemerkingen op dit geschrift, maar die betreffen bijkomstige dingen, b.v. lijkt ons de tekst voor Gods Vaderschap uit het O.T. niet passend, want hier gaat het tegen het bondsvolk. Ook ware het goed geweest te zeggen, wat Prof. H. onder genade vóór den val verstaat. En zoo is er meer, waarbij wij een aanteekening maakten. Maar het geheel is uitnemend en leerrijk.
>
> Ook wij spreken den hartgrondigen wensch uit, dat hier klaarheid en overeenstemming kome, waarmee ons kerkelijk leven bijzonder gebaat is.

Want dat Prof. Hepps verbondsbeschouwing heel anders is dan die van Dr Kuyper, toonden we aan. Maar Ds Meynen vindt volgens eigen woorden dergelijke verschillen tusschen Kuyper en Hepp maar „bijkomstige" zaken. Waarover ik anders denk...

Ook Dr van Es heeft blijkbaar grooten vrede met Prof. Hepps polemiek tegen de meening der gereformeerden inzake het tweezijdige verbond:

> Men bemerkt het op iedere bladzijde, hoe hier de „meester" aan het woord is, die de stof waarover hij spreekt, door en door kent, en beheerscht, de Gereformeerde theoloog, in het gereformeerde denken en weten doorkneed. Geheel de sfeer, waarin we in dit geschrift ademen, is zoo door en door gereformeerd, dat reeds daarom de lezing er van een gedurige verkwikking is.

Het citaat is uit „Geref. Kbl. Leeuwarden". De protectie, die Dr van Es aan de brochure van Prof. Hepp geeft, zou even zorg kunnen wekken, als men denkt aan het feit, dat Prof. Hepp stellig bestrijdt, wat ik van plan ben, onder toezicht van Dr van Es, als curator niet alleen der V.U., maar ook van de Theol. School, te leeren: dat het verbond tweezijdig is. Maar, al moge dan — helaas — op dit punt Dr van Es van de geref. dogmatiek en van mij verschillen — dat volgt wel uit het eerste citaat — er is toch hoop, dat onder zijn lofprijzing door nog eenige plaats blijft voor wat meer respect voor de opinie der door Prof. Hepp bestredenen, dan bij dezen zelf leeft. Immers, Dr van Es merkt ook nog op:

> Er blijven bij dit leerstuk vragen open, welke om nadere bezinning roepen. En een van de voornaamste is wel, zooveel wij het zien, naar de verhouding van de algemeene genade tot het kruis van Christus. Is er geen genade zonder voldoening, dan moet er ook voor de algemeene genade een verdienende oorzaak zijn. Dit behoeft nog niet daartoe te leiden, dat de algemeene en de bijzondere genade worden vereenzelvigd, gelijk in de opvatting welke Prof. Hepp o.i. terecht bestrijdt. Daarbij wordt o.i. te zeer de genade „materiëel" gedacht. Genade wijst allereerst op de gezindheid Gods tegenover het schepsel, hoewel we het woord ook wel gebruiken van wat van zulk een goede gezindheid de vrucht is.

Ds S. J. Popma geeft in „Amersf. Kb." een uitvoerige bespreking:

> Deze brochure komt in de serie „Dreigende Deformatie", waarin brochure 2 en 3 gaven een reeks felle beschuldigingen aan het adres van sommigen onzer leidslieden. Afwijking werd geconstateerd van de meest fundamenteele punten, zelfs der 12 geloofsartikelen, zoodat geen andere conclusie mogelijk is dan deze: òf Prof. Hepp moet zijn beschuldigingen intrekken òf de kerk moet overgaan tot 't uitbannen van menschen, die in zulke ketterijen volharden.
>
> Wel was de reactie op deze brochures in de kerken gelukkig van geruststellenden aard en werd met de stukken aangetoond, dat door Prof. Hepp allerminst 't beweerde bewezen was, maar 't feit blijft, dat deze 4e brochure verschijnt in de schaduw van de vorige.
>
> Bovendien komt deze brochure na 't synodebesluit, dat, hoe men er overigens over denken moge, uitging van de gedachte, dat er geen enkele reden tot verdenking van sommigen aanwezig was en daarom ook niemand in staat van beschuldiging stelde, maar menschen van verschillende zienswijze als volkomen gelijkgerechtigd in één commissie vereenigde om een volgende synode van advies te dienen.
>
> Onder deze omstandigheden had de aanklacht achterwege moeten blijven. Temeer nu gebleken is, dat 'n enkele leerling reeds verder ging dan de leermeester en niet meer sprak van dreigende, maar van aanwezige deformatie.

Tegen de methode heeft Ds Popma bezwaar:

> Wel duidt Prof. Hepp de gedachten van zijn tegenstanders aan als: het „critisch gevoelen" (terwijl hij vroeger zwaarder accentueerde door te spreken van het „afwijkend gevoelen"), telkens wordt deze uitdrukking op één lijn gesteld met een andere: „tegenstander van de leer der algemeene genade".
>
> Dit is heel jammer.
>
> Immers wie critisch staat tegenover sommige punten van het werk van Kuyper, Bavinck en Hepp, dus critisch staat tegenover de wijze, waarop sommigen de leer der algemeene genade hebben voorgedragen, gefundeerd en uitgewerkt, is nog niet een tegenstander van deze leer zelf, zooals die in onze confessie wordt beleden.
>
> Zelfs wanneer aangetoond was, dat sommigen critisch staan tegenover de Gereformeerde dogmatiek op dit punt, dan is dat nog niet gelijk te stellen met een loochenen van deze leer.
>
> Bovendien wekt deze brochure — mogelijk ligt 't aan de noodwendige beknoptheid — den indruk, dat Prof. Hepp zijn inzicht gelijk stelt met de Gereformeerde dogmatiek, zooals dat ook het geval was in brochure 3.

Leuk is volgende bizonderheid:

> Prof. Hepp begint met de gedachten der beide beschuldigden te typeeren als „single-track theology", d.i. een theologie, die zich over één rail beweegt.
>
> Dat wordt nader toegelicht als volgt: Ds de Graaf ziet zóó eenzijdig naar de leer der particuliere genade, dat hij de algemeene loochent. Prof. Schilder ziet alleen maar 't werkverbond en gaat zoo de gemeene gratie ontkennen.
>
> Afgedacht nu van de vraag of deze beschuldiging juist is — 'k hoop aan te toonen, dat zulks niet 't